

РЕЦЕНЗИЯ

ОТ ПРОФ. Д-Р ТАТЯНА АНГЕЛОВА

върху дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен «**доктор**» в Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по...

Научна специалност „Методика на обучението по български език”

АВТОР: Полина Александрова Заркова

Тема на дисертацията: „ Развиване на умения за участие в интеркултурен диалог чрез обучението по български език”

Научен ръководител :

проф. д-р Ангел Петров

1. Данни за дисертантката

Докторантката завършва средното си образование в Езикова гимназия – гр. Русе с профил английски език и немски език. Придобива бакалавърска степен по българска филология през 2007 г. в Софийския университет. През следващата година тя завършва с отличие магистърската степен «Образованието по български език и литература в средното училище» в Софийския университет. През 2008 и 2009 година тя придобива професионална квалификация за учител по английски език, което допълва езиковата ѝ и методическата ѝ подготовка. От 2009 г. до момента П. Заркова работи като учителка по български език и литература и като учителка по английски език в Русенско, в Русе и в

София. Нейните изяви говорят за комуникативната ѝ компетентност, органично съчетана с изследователската ѝ работа. Публикационната ѝ дейност, както и участието на Полина Заркова в научни конференции добавят важни черти към профила ѝ на обещаващ млад специалист.

2. Данни за докторантурата

Информацията за докторантурата доказва законосъобразното провеждане на процедурата съобразно заповед № РД 38-130/21.02.2019г, както и съблюдаването на чл. 4 и ал. 2 от Закона за развитието на академичния състав в Република България, чл. 2 и ал. 2 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на чл. 70, ал. 2 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Софийския университет; заповед за отчисляване на докторант с право да се яви на защита на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”, по предложение на разширен катедрен съвет на Катедра по методика на Факултета по славянски филологии в Софийския университет.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраната за разработване тема е актуална и значима за подготовката на бъдещите учители не само по български език и литература, но и учителите по език, тъй като засяга аспекти, без които практикуването на тази професия би било с ограничена ефективност. Темата е тясно свързана със спецификата на преподавателската, изследователската и практико-приложната дейност във Факултета по славянски филологии, където се защитава. Особено е ценен интересът към значението на интеркултурният дискурс като основно средство при интерпретиране на социалните взаимодействия между хората в днешния глобален свят (с. 5). Бихме искали да подчертаем, че избраната за изследване тема е значима с фокусирането върху успешното общуване не само за обучението по български език, но и за езиковото обучение изобщо. Разработваната тема предлага редица предимства за възможни интердисциплинарни връзки при интерпретирането на проблема. Докторантката идентифицира успешно тези аспекти и ги проучва задълбочено и резултатно.

Към решаването на проблема за интеркултурната компетентност на учениците се подхожда методологически коректно, системно и с оглед на съвременната ситуация на образование в страната и в Европейския съюз. Проучват се задълбочено потребностите, възможностите и интересите на изследваните лица – ученици от прогимназиалната и от гимназиалната степен. Резултатите от това проучване се превръщат в основа за създаване на експерименталното обучение по български език. Това обучение е насочено към усъвършенстване на комуникативните умения и разработване на езикови комуникативни задачи.

Дисертантката проявява изследователските си умения при конструиране на концепцията за своето проучване. Дизайнът на изследването има евристична стойност и подчертана функционалност. Подчертано продуктивна е органичната връзка между двата подхода – анализирането на европейския образователен опит от проектна работа върху оценяването на интеркултурна компетентност, от една страна, и прилагането на комуникативния подход при развиването на умения за интеркултурна комуникация в обучението по български език, от друга.

П. Заркова демонстрира компетентностите си да конструира концепцията за своето изследване. Както посочва докторантката, „**Обект на изследване** в дисертацията представлява процесът на развиване на умения за успешно участие в интеркултурен диалог (развиване на интеркултурната компетентност на учениците) от страна на подрастващите чрез ОБЕ в периода 5. -12. клас. Осмислянето на ИКК като понятие с оглед на ОБЕ в прогимназиалния и в двата гимназиални образователни етапи е основна цел на представения труд на представения труд, чието реализиране насочва към **предмета на изследване** – анализ и конструиране на единство от условия и средства, т.е. на вариант на технология, която да функционира като предпоставка за усъвършенстването на ИКК на обучаваните лица в периода 5. – 12. клас.” (с. 6). **Хипотезата е формулирана** ясно, логично и еднозначно. Тя гласи: „ако се приложи създадената технология в ОБЕ в средното училище, ще се повиши равнището на ИКК на учениците (както и общата им КК), което ще съдейства за постигане на по-добри резултати в езиковото обучение, от тяхна страна, за по-адекватно поведение в условия на интеркултурност, за разширяване диапазона на тяхната културна осведоменост.”(с. 8)

Така формулираната хипотеза позволява добре да се структурира изследването, да се гарантира успешното провеждане и да се получи обратна информация за резултатите от него.

Идентифицираните цели и задачи са адекватни на решавания изследователски проблем. Предпочетените методи за събиране и обработване на информация говорят за сериозна подготовка на младата изследователка да извършва самостоятелно проучване. П. Заркова използва комплексна методика, която включва най-вече качествени методи. Образцово е съчетаването на методите на критичен анализ на научната литература, анализа на специализирана документация, сравнителния анализ на данни, анкетния метод, от една страна, с метода на образователния експеримент в естествени условия, осигуряващи верифицирането на методическите решения, от друга.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Трудът напълно отговаря на изискванията за докторска дисертация за придобиване на образователната и научна степен доктор и е представен в обем от 340 страници, от които основен текст 264 и три приложения, чрез които богато се визуализират методическите дейности и резултатите от изследването. Дисертацията е композирана в три глави, приложения и библиография. Приложенията включват подробно представени дейностите от обучаващия експеримент на учениците от трите групи – 7-ми, 10-ти и 12-ти клас, дейности, илюстриращи приложението на системата за развиване на интеркултурна компетентност. Библиографията говори за висока научна осведоменост на докторантката по изследвания проблем -131 заглавия, от които 99 на кирилица, а 32 – на латиница.

В първа глава докторантката логически убедително експлицира значимостта на разработваната проблематика, мотивира нейния избор и обосновава необходимостта от създаване на модел за усъвършенстване на уменията за интеркултурна комуникация в процеса на обучение по български език. Представя се дизайнът на изследването. Логично убедително се формулират обект, предмет, цел и задачи, хипотеза на проучването. Опитното обучение е представено като изследователски инструмент и като средство за апробация на собствени методически решения за преподаване в средното училище. Такъв един подход може да бъде оценен като особен продуктивен.

Във **втора глава** се прави систематизиран обзор на литературата по проучвания проблем, като докторантката демонстрира уменията за критично и творческо осмисляне на научната информация. Подчертано силна страна на разработката е позоваването на концепции от науките за културата и комуникацията. Специално внимание е отделено на ключовия концепт - интеркултурната компетентност като елемент на комуникативната компетентност на личността. Това позволява на докторантката да обоснове методологически подхода си към конструиране на методическите дейности. Резултатно изследователско решение е анализът на интеркултурната компетентност като основно понятие в международни оценителски изследвания (Проектите INCA и The ICCinTE project), при което се поставя акцент върху оценяване на интеркултурната компетентност в езиковото обучение и оценяване на атитюдите на обучаваните. Солидната методологическа обосновка на обучаващия експеримент се основава и на анализиранияте лингвокултурни концепти, свързани с материалната и кулинарната култура в интеркултурния диалог.

В **трета глава** се експлицира организацията и провеждането на образователния експеримент, като докторантката П. Заркова проявява евристичните си умения. Тази глава представлява особен интерес с резултатите и обсъждането на проучените потребности и предпочитания на учениците от 7-ми, 10-ти и 12-ти клас с цел усъвършенстване на езиковите им комуникативни умения, демонстрирани в интеркултурния диалог. Данните от това проучване позволяват да се състави своеобразен комуникативен профил на изследваните ученици. Заслужава да се подчертае образцовото провеждане на това проучване, съществена част от цялостното дисертационно изследване. Затова и най-значим е приносът на докторантката именно в тази глава. Докторантката следва конструктивизма като образователна философия. Предпочетените техники на преподаване осигуряват автономия на обучаваните ученици, мотивират ги активно да учат. Органично е включено и осъществяването на обратна връзка, получаването на информация за напредъка им в процеса на преподаване.

Значим принос на дисертацията е опитната проверка на методическите дейности в естествени учебни условия. Нужно е да подчертаем, че конструирането на дейностите и тяхното апробиране свидетелстват за образцови изследователски умения.

Изводите от осъщественото експериментално обучение са значими за обучението по интеркултурна комуникация на учениците от българското средно училище. Това повишава практико-приложната стойност на дисертационното изследване.

Дисертационният труд завършва с формулиране на изводи и препоръки, които произтичат от проведеното проучване, получените резултати и тяхната интерпретация. Обобщените изводи отразяват същността на съдържанието и концептуалния план, заложен в дисертацията.

Трудът е написан на точен, логичен, академичен език, с характеристиките на научноиздържан стил.

5. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

В настоящата дисертация заслужава да бъдат изтъкнати следните по-важни научни приноси, които са от методологичен, теоретичен и приложен характер:

С теоретико-методологичен характер са следните приноси:

- конструиран е концептивен апарат, който обслужва научното изследване;
- направен е сериозен опит за експлициране на отношенията между понятията *интеркултурна компетентност* и *комуникативна компетентност*, както и между интеркултурната компетентност и останалите видове компетентности, по-конкретно *дискурсната* и *социокултурната компетентност*, изграждащи концептивния апарат на изследването
- конструирана е система от методически дейности, чрез които се развиват умения за интеркултурен диалог у ученици от прогимназиалната и от гимназиалната степен;
- методическите дейности са апробирани в естествени условия на обучение по български език, което верифицира тяхната адекватност за образователния контекст на изследването.

С научно-приложен характер са следните приноси:

- конструирани са методически решения, основаващи се на добри изследователски практики в международен аспект – проектите за оценяване на интеркултурна компетентност INCA и проектът *The ICCinTE project*.

- функционалността на методическите решения в експерименталното обучение, с изследвани лица – 295 ученици, от които 116 са седмокласници, 94 са десетокласници и 85 – дванадесетокласници, е критично анализирана и оценена;
- апробираните методически решения за развиване на интеркултурна компетентност позволяват конструиране на образователна технология, приложима и за обучението по други учебни предмети.

6. Автореферат и публикации

Във връзка с темата на дисертацията са подготвени три самостоятелни публикации в престижни специализирани издания в страната и чужбина.

Авторефератът към дисертационния труд е оформен съгласно изискванията и отразява в стегнат вид целите, задачите, използваните методи, резултатите, направените изводи и обобщения, както и научните приноси.

7. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

С оглед популяризиране на резултатите от изследването си позволявам да препоръчам на докторантката издаването на монографичен труд, посветен на разглежданата проблематика. Резултатите от изследването могат да намерят приложение и при разработването на научноизследователски проекти на докторанти, студенти и преподаватели.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Софийския университет.

Дисертационният труд показва, че докторант Полина Заркова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност

„Методика на обучението по български език“ и демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Предвид изтъкнатите достойнства на дисертационния труд, а именно актуалността на темата и приносния му характер, давам категорично и убедено своята положителна оценка за присъждане на образователната и научна степен **“доктор”** на **Полина Александрова Заркова** в Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по... специалност „Методика на обучението по български език“.

11 април 2019

Рецензент:

/проф. д-р Татяна Ангелова/